

ชายตาตุ

“ชายคา” มหาวิทยาลัย

ผลิวัลย์ ปิยะเมธาง

เพียงความคิดช่วยเหลือเพื่อนผู้ยาก
เพียงรับรู้ความลำบากยากจนนั้น
เพียงร่วมสอองกศวรรษที่เห็นกัน
เพียงบอกว่า อย่าลืมฉัน... รุสมีแล...

รุสมีแลเป็นหมู่บ้านชาวประมงมุสลิมที่ตั้งอยู่ริมอ่าวปัตตานี เป็นส่วนหนึ่งของที่ลุ่มราบ น้ำทะเลเคยขึ้นถึง โดยเฉพาะพื้นที่หมู่ที่ 1 หรือบ้านรุสมีแล ทางเข้าหมู่บ้านเป็นถนนลูกรัง บ้านเรือนตั้งอยู่เป็นกระจุกส่วนใหญ่เป็นบ้านโครงสร้างไม้ยกพื้น ใต้ถุนเก็บสัมภาระ เช่น อุปกรณ์ประมง ครึ่งหนึ่งมีน้ำประปาใช้ มีไฟฟ้าใช้ 90% ไม่มีโทรศัพท์ มีสถานีอนามัย และสุเหร่า มีส่วน 37.93% ต้นไม้ในบ้านรุสมีแลส่วนใหญ่ได้แก่ โกงกาง เสม็ด แสม ผักเบ็ดแดง เหงือกปลาหมอ ขลุ่ ดาดู่ม ทะเลรุสมีแลเป็นบริเวณที่อาศัยของนกหลายตระกูล ได้แก่ นกกระแต นกหัวโต นกชายเลน นกปากซ่อม นกเหยี่ยว นกยางและนกแอ่นทุ่ง บ้านรุสมีแลแห่งนี้นับเป็นเพื่อนร่วมหมู่บ้าน

เดียวกันกับชาวมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยแท้ ติดต่อสัมพันธ์กันด้วยเมตตาธรรม... เป็นเวลาร่วม 20 ปี ที่ชาวมหาวิทยาลัยจะชินกับภาพชาวบ้านรุสมีแลเข้ามาเก็บผักบุงตัดหญ้า เก็บเศษไม้ โดยเฉพาะภาพของน้าอามีเนาะชาแม หญิงชราอายุ 60 ปี เดินเท้าเปล่าจากหมู่บ้าน เข็นรถเข้ามาขายปลา กุ้งเดินร้องขาย “ปู่เฮ ๆ” ผ่านตึกทำงานต่างๆ อันทันสมัย เป็นภาพที่ขัดกับนักศึกษาแต่งกายสะอาดสะอ้านครูบาอาจารย์หยุดพักหายใจด้วยความสนิทสนม ในเดือนพฤศจิกายน เมื่อกระเทียมเถาสีม่วงบานสะพรั่ง น้าอามีเนาะ จะหยุดขึ้นชมดอกไม้ “ช่วยเนาะครู ดอกอะไร” ผู้ฟังอาจสะดุ้งใจแต่ก็ทราบคำถามอะไร บางครั้งที่สวนกันทุกคนจะสามารถทราบได้ว่า น้าอามีเนาะ

ได้เดินขายของผ่านมุมใดมาบ้างในวิทยาเขต โดยจะสังเกตได้จากสีสันกลีบดอกไม้ที่ร่วงหล่นและน้าอามีเนาะเก็บวางบนรถ สีเหลืองของราชพฤกษ์ โยทกา ประดู่ บานบุรี กลีบม่วงของกระเทียมเถา ชงโค ทางนกยูง ลั่นทม กาหลง และดอกสีแดงเล็กๆ ตุจทับทิมเจียรนัย ที่ร่วงจากพุ่มย้าเหมือนม่านไทรย้อยของต้นจิกน้ำ

“ที่นี่สบายนะครู” และเป็นการไม่ยากที่น้าอามีเนาะจะเข้าใจเมื่อคู่สนทนาเล่าให้ฟังว่า เมื่อประมาณ 3 ปีมาแล้ว ได้มีงานวิจัยศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย 7 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์ เกษตรศาสตร์ ศิลปากร ธรรมศาสตร์ เชียงใหม่ และสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา

ระดับปริญญาตรี จำนวน 4,705 คน เก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยที่มีสภาพแวดล้อมดี คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศิลปากรและมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีแห่งนี้ น่าจะมีเนาะจะรับฟัง พักหน้าแสดงว่าเข้าใจเมื่อได้ยินคำว่า แบบสอบถามและวิจัย เพราะน่าจะมีเนาะจะชาวบ้านรูสมิแล จะได้ยินคำเหล่านี้อยู่เสมอ อีกทั้งมีความเชี่ยวชาญ อดทน ในการตอบแบบสอบถาม โดยเฉพาะการให้สัมภาษณ์ ตัวอย่างเช่น แม่บ้าน จะสามารถตอบคำถามอย่างฉะฉาน โดยไม่ต้องค้นคว้า ไม่ต้องดูหน้าผู้สัมภาษณ์ ขณะที่ตนเองกำลังเลือกเศษหอย สำหรับขายออกจากกองกึ่งฝอย บางคนจะถามทันทีเมื่อไม่มีข้อเลือกที่ถูกต้องในแบบสอบถามว่า “ข้ออื่น มีไหมครู”

มีงานวิจัยและข้อเขียนด้านต่างๆ มากมายทุกระดับ โดยใช้พื้นที่บ้านรูสมิแลเป็นจุดเป้าหมายตั้งแต่ นักศึกษาใช้เป็นพื้นที่ศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อประกอบการเรียนวิชาต่างๆ ตัวอย่างเช่น สังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม ฝึกปฏิบัติการภูมิศาสตร์ท้องถิ่น วิชาปัญหาสังคม ฝึกวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการศึกษารองของเด็กและเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่ที่ 1” เป็นต้น ส่วนอาจารย์ก็เช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ศึกษาเรื่อง “สภาพการอ่าน ความสนใจ และ

ความต้องการในการอ่านของชาวบ้านรูสมิแล หมู่ที่ 1” และที่ร่วมทำงานเป็นสาขาวิชาต่างๆ เช่น คณะจารย์จากภาควิชาต่างๆ ทั้งสายสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และภาควิชาวาริชศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ รวม 7 คน ได้สำรวจวิจัยเรื่องลักษณะสังคม-เศรษฐกิจของหมู่บ้านรอบอ่าวปัตตานี เพื่อศึกษาสาเหตุเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อลักษณะการจัดการทรัพยากรในอ่าวปัตตานี

จากช่วงเวลาปี พ.ศ. 2528-2534 ได้เกิดคลื่นความเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงต่อการจัดการทรัพยากรในอ่าวปัตตานี นั่นคือระบบการทำนาทุ่งแบบพัฒนา ประกอบกับทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวไทยโดยทั่วไปลดลงเนื่องจากนโยบายการประมงสมัยใหม่ จึงมีการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความเปลี่ยนแปลงของชุมชนแห่งนี้ ที่มีต่อเนื่องระยะทาง 5 ปี เห็นปัญหาสาเหตุหลายๆ ประการ ที่ทำให้ชุมชนยังคงอยู่ในสภาวะยากจน นอกจากนี้ ย้อนหลังไปในปี พ.ศ. 2503 และ 2505 Thomas M. Fraser ได้วิจัยเรื่อง “Rusemilan : A Malay Fishing Village in Southern Thailand” และ “Fisherman of South Thailand : The Malay Villages” หรือในระดับประเทศในช่วงปีพ.ศ. 2527 หมู่บ้านแห่งนี้ก็เป็นจุด

เป้าหมายในการสำรวจโดยผู้เชี่ยวชาญ จากสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ซึ่งพบว่าบริเวณอ่าวในรูสมิแลซึ่งเป็นจุดหนึ่งในอ่าวปัตตานีที่แหล่งน้ำยังมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง

อาจกล่าวได้ว่า จากการศึกษาวิจัยทุกคนเห็นสภาพความเป็นอยู่และความต้องการของชาวบ้านรูสมิแล ทั้งสภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจ การคมนาคม น้ำใช้ ไฟฟ้า การสื่อสาร สาธารณสุข รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกันหมดเหมือนลูกโซ่ขณะนี้หมู่บ้านแห่งนี้กำลังรอผลสัมฤทธิ์จากการวิจัยต่างๆ เป็นรูปธรรมกำลังรอความช่วยเหลืออย่างจริงจัง...นักวิจัยทุกคนคงมีภาพติดตาจากหมู่บ้านมาไม่มากก็น้อย...ภาพทนนอนลอยฟ่องเป็นแพอยู่ใต้ถุนบ้านขณะที่สัมภาษณ์ ปนกับกลิ่นหัวกุ้งกระดองปูเน่าผสมกับกลิ่นขยะที่เทศบาลมาเททิ้งไว้รอบข้างมีแต่ต้นดินเบ็ดเพราะปลูกอะไรไม่ได้เนื่องจากดินเค็ม ยุงก็ชุม น้ำดื่มก็กร่อยเพราะน้ำบ่อเค็ม ฯลฯ... ชาวบ้านรูสมิแลจึงรอการพัฒนาไม่ว่าจะใช้หลักเมตตาธรรมหรือปรับรูปแบบใด หรือความร่วมมือระหว่างหน่วยงานใด ขอให้มีโอกาสเริ่มต้นอย่างจริงจัง...ขอมหาวิทยาลัยช่วยเพื่อนบ้าน “คนนี้” ด้วยเถิด...

บรรณานุกรม

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. รายงานการศึกษาความต้องการของประชาชน หมู่ที่ 1 ตำบลรูสมิแล อำเภอเมือง บ้านแหลม หมู่ที่ 3 ตำบลบานา อำเภอเมือง ปัตตานี. ปัตตานี, ม.ป.ป.
งานอาคารสถานที่และการซ่อมบำรุงรักษา. หนังสือราชการเรื่อง สรุปผลการวิจัยเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย 7 แห่ง. 4 ธันวาคม 2535. (สำเนา)
จิรา หมดอาดำ. รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการศึกษารองของเด็กและเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่ที่ 1 ต. รูสมิแล จ. ปัตตานี. ปัตตานี: มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, 2534. (สำเนา)
นาเซอร์ โด๊ะตันหยง และคณะ. “กรณีศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมในชุมชนบ้านรูสมิแล”. รายงานประกอบการศึกษาวิชา สังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม แผนกวิชาภูมิศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. 2534. (สำเนา)